

PO PETIH LETIH ČLANSTVA V ZVEZI NATO – PRESENETLJIVO DOBRO ZA SLOVENIJO

UVOD

Zveza Nato je leta 2009 dopolnila šestdeset let obstoja. Te častitljive obletnice smo se spomnili tudi v Sloveniji, in sicer s seminarjem z izvirnim naslovom *NATO – Young at 60*, ki ga je skupaj z Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije februarja 2009 na Brdu pri Kranju organiziral Evroatlantski svet Slovenije. Na seminarju smo ugotovili, da države zelo različno doživljajo to obletnico. Tiste, ki veljajo za ustanoviteljice zavezništva, gledajo na 60 let drugače kot tiste, ki so se članstvu pridružile v zadnjih desetih letih. Republika Slovenija je ob Natovih 60 let postavila svojih prvih pet let članstva. Priprave nanj so potekale več let, prilagajanje standardom in načrti za članstvo so povzročili veliko sprememb, največ v vojaški organizaciji in obrambnem sistemu, veliko v normativnih aktih, pri varovanju tajnih podatkov, delovanju vlade, ogromno pri diplomatskem in strokovnem delovanju v organizacijski in poveljniški strukturi Nata. Legitimnost slovenskega članstva izhaja iz uspešnega referenduma leta 2003, ko je 66 odstotkov udeležencev glasovalo za članstvo Republike Slovenije v Natu. Po petih letih lahko rečemo, da Slovenija uspešno gradi svoj ugled, utemeljen na trdni referendumski odločitvi, verodostojno sodeluje v skupnem obrambnem načrtovanju, aktivno deluje v zavezniški poveljniški strukturi in operacijah kriznega odzivanja ter gradi svoje zmogljivosti, ki se povezujejo v skupne Natove sile. Po petih letih lahko tudi rečemo, da je Slovenija zgodovinsko priložnost za uvrstitev med države zahodne demokracije presenetljivo dobro izkoristila. Še več, integracija v zavezništvo je ustvarila razmere za uspešno spreminjanje nekdanje slovenske varnostne strategije opiranja na lastne sile v strategijo zavezniške varnosti.

NATO KOT ZGODOVINSKA PRILOŽNOST

Ob ocenjevanju petletnega slovenskega članstva ter spoštovanju Natovih skupnih 60 let ne smemo pozabiti, da slovenska pot v Nato vendarle ni bila tako premočrna, kot se zdi zdaj, po petih letih, ali kot morda mislijo nove kandidatke, ko razglašajo

svojo pripravljenost ali celo upravičenost do članstva. Slovenija je pripravljenost za članstvo v svoje dolgoročne varnostne dokumente zapisala že kmalu po mednarodnem priznanju. 30. marca 1994 je vstopila v Partnerstvo za mir, ki je bilo nekakšna aktivna čakalnica za članstvo. Med tem, ko se je Nato sam v sebi uspešno transformiral iz zavezništva za teritorialno obrambo članic v zavezništvo za vseevropsko in celo zunajevropsko varnost, je v Sloveniji potekal podoben proces odpiranja v mednarodno politiko. Država, ki je gradila nacionalno obrambo za varovanje pred morebitnim ponovnim napadom iz preostanka nekdanje skupne države, se je predvsem po letu 1995 vse bolj odpirala tudi v Jugovzhodno Evropo. Leta 1997 je zaradi nedokončane preusmeritve v zunanji politiki in zaradi mednarodnopolitičnih okoliščin na Natovem vrhu v Madridu ostala brez povabila v članstvo. Politične elite v Sloveniji te zavrnitve niso dobro sprejele. Za krivca so razglašale nepripravljenost Slovenske vojske, vendar je bila takrat slovenska zunanja politika pretirano izolacionistična in izključena iz prispevkov k mednarodni varnosti, da bi članice Nata lahko prepričala v svojo pripravljenost prispevati sile v zavezništvo. Slovenska vojska je kritike dobro razumela. Z akcijskim načrtom za članstvo in tranzicijsko usmerjenostjo v nadaljnjo reorganizacijo in modernizacijo ter ob podpori celotne obrambne politike se je vse pogosteje in številnejše udeleževala mednarodnih operacij (Alba, UNFICYP, UNTSO, Sfor, Kfor), v katerih je vztrajno gradila podobo zanesljive in profesionalne zaveznice. Hkrati je nastajal koncept poklicnega popolnjevanja vojske, v katerem je množico sorazmerno slabo usposobljenih obveznikov in rezervistov nadomeščala vse bolj usposobljena in premestljiva poklicna vojska. Leta 2004, ob vstopu v članstvo, je bilo v vrstah Slovenske vojske in na Ministrstvu za obrambo že precej visoko izobraženih in v tujini šolanih vojaških in obrambnih profesionalcev, sistem dolgoročnega in srednjeročnega obrambnega načrtovanja je bil vzpostavljen. Res je sicer, da je na obrambnem ministrstvu in v družbi ostalo še veliko dvomljivcev, ki so bili skeptični do zagotovitve varnosti v Zavezništvu in so v svojih kritikah gojili predstave o starih naborniških časih, večina pa je vendarle verjela v prednosti zavezniške kolektivne obrambe. Zavest o nujnosti povečanega prispevka k mednarodni varnosti se je povečala zlasti po 11. septembru 2001, predvsem s sodelovanjem v operacijah, ki presegajo 5. člen Washingtonske pogodbe, kar postaja nujna sestavina članstva v Natu. Načeli solidarnosti in pravične delitve bremen v Zavezništvu sta še najbolj ponotranjeni na Ministrstvu za obrambo. Javnost teh načel še ni povsem dojela, tudi del politične elite še vedno misli, da je članstvo v Natu mogoče na podlagi svobodne presoje, kje bomo in kje predvsem ne bomo udeleženi. Tako se – zlasti ob nevarnejših operacijah ter tam, kjer se učinki operacije ne vidijo takoj ali na prvi pogled – krepi nezaupanje v Natove operacije ter potreba po širši notranjepolitični udeležbi pri procesu odločanja o sodelovanju sil v teh operacijah. Najbolj jasno je to mogoče opazovati ob slovenski vključenosti v Natovo misijo urjenja iraških varnostnih sil NTM-I ter ob sodelovanju v operaciji Isaf v Afganistanu, ob čemer se krepi zahteva po vse večji razpravljalni vlogi državnega zbora. Ob spremembah, ki potekajo znotraj Zavezništva, vse to kaže na dinamičen proces spreminjanja in iskanja odgovorov na nov Natov strateški koncept. Ta naj bi ob ohranitvi konsenza v političnem odločanju našel odgovore na vprašanje prihodnjega širjenja, pa tudi izboljšanja učinkovitosti odzivanja ter novih nalog in izzivov za vojaške in vedno bolj izpostavljene nevojaške civilne podporne zmogljivosti.

SLOVENSKO ČLANSTVO V NATU IN INTEGRACIJA

Članstvo v Natu pomeni, da so članice pripravljene na sodelovanje v različnih vrstah operacij, tako po 5. členu Washingtonske pogodbe kot tudi tistih zunaj njega. Ta pripravljenost se kaže v resničnih prispevkih, ne le v obljubah, ki jih države pogosto uporabljajo v primerih, ko gre za operacije Združenih narodov. Članice so se na vrhu v Bukarešti leta 2007 zavezale, da bo polovica njihovih sil pripravljena za premeštev, deset odstotkov teh sil pa bi moralo biti pripravljenih oziroma angažiranih na operacijah pod Natovo zastavo. Kar nekaj članic teh obveznosti še ne izpolnjuje, med njimi so tako stare članice kot tiste, ki so se priključile ob zadnjih treh širitvah. Natova transformacija namreč ni zadela le držav, ki so se priključile med zadnjimi, saj so se vse države morale prilagoditi tem spremembam in opustiti poglede na obrambo znotraj ozemlja iz obdobja hladne vojne.

Za članice Zaveznitva torej še ni konec priprav na sodelovanje v skupnih aktivnostih. Po vstopu v članstvu je treba nadaljevati notranje prilagoditve vojaške organizacije, da se standardno opremi in usposobi za skupno delovanje v Natovih zmogljivostih. Šele integrirane večnacionalne strukture predstavljajo stvarne zmogljivosti za nacionalno in kolektivno obrambo.

Proces integracije je treba razvijati tudi in predvsem pri zavezniškem političnem odločanju, usklajevanju in obrambnem načrtovanju. Predstavniki Slovenije uspešno delujejo v Natovih delovnih telesih in odborih, politični in vojaški predstavniki (predsednik vlade, zunanji in obrambni minister, direktor za obrambno politiko, direktor za oborožitev, načelnik generalštaba in vojaški predstavniki pri Natu) pa uspešno zastopajo stališča slovenske zunanje in obrambne politike. Pripadniki obrambnega sistema so vključeni v Natovo poveljniško strukturo. Vrsta enot je uspešno končala proces transformacije v Natovih odzivnih silah. V operacijah zunaj 5. člena Washingtonske pogodbe pod vodstvom Nata ima Slovenija 0,6 odstotka skupnih sil, kar jo uvršča med verodostojnejše članice, čeravno pri graditvi zmogljivosti ni tako uspešna. Slovenija skuša sodelovati tudi pri ustvarjanju Natove politike do Zahodnega Balkana, pri čemer vztrajno in nenehno na vseh ravneh poudarja nujnost vključitve vseh držav regije v Zaveznitvo.

Pri varovanju zračnega prostora se je Slovenija oprla na zavezniške zmogljivosti, kar velja tudi za sodelovanje v skupnih silah za strateški transport. Center za nadzor zračnega prometa na Brniku ter Pomorski operativni center v Ankaranu sta zmogljivosti za slovenski nadzor nad zračnim ter pomorskim prometom. V sklepni fazi je tudi proces vključitve oziroma pripojitve v Natovo strukturo sil, ki bo okrepil sodelovanje med različnimi enotami Slovenske vojske in enotami v Natovih korpusih ter tako omogočil skupno urjenje in usposabljanje vojaških poveljstev in enot. S standardizacijskimi postopki sledimo zahtevi po poveztivosti ter primerljivosti v Zaveznitvu. Na račun prispevka v Natov investicijski program gradimo v Cerkljah ob Krki letališče za dvojno uporabo.

Nato je v obdobju od leta 2004, ko je bila Slovenija sprejeta v Zavezništvo kot polnopravna članica, doživljal zahtevne procese spreminjanja. To je bilo obdobje transformacije, ki prinaša tudi jasna spoznanja o nujnih spremembah za prihodnost. V Sloveniji smo razumeli in sprejeli te izzive. Zavedamo se, da so največji izziv za Zavezništvo njegova transformacija in pravilno dojetje sprememb v varnostnem okolju ter odzivanje nanje. Tako v ospredje vedno bolj prihajajo energetska varnost in ekološka vprašanja ob asimetričnih grožnjah, ki navadno nimajo več pravih vojaških oblik. Čaka nas obdobje hibridne tehnologije in hibridnega bojevanja in le vprašanje časa ter razpoložljivosti virov je, kdaj bomo vanju lahko ali morali vstopiti. Zato leta 2009 z organizacijo ključnih seminarjev aktivno sodelujemo pri nastajanju novega Natovega strateškega koncepta. Slovenija tako postaja vse bolj zanesljiva in usposobljena zaveznica.

Finančna in gospodarska kriza, ki smo jima priča, bosta imeli negativne posledice za hitrost razvoja in modernizacije slovenskega obrambnega sistema, vendar ga ne bi smeli ustaviti ali celo zamrzniti za več let, saj bi to pomenilo resnično nazadovanje. Politična skepsa, ki se pojavlja ob sodelovanju v nekaterih operacijah zunaj 5. člena Washingtonske pogodbe, mora omogočiti skupen premislek in razvoj strateških premis prihodnjega delovanja zveze. Slovenija je svojo zgodovinsko priložnost izkoristila za svojo varnost in za to, da bi državam naslednicam nekdanje Jugoslavije pokazala pravilnost poti v evroatlantske integracije. Zdaj je čas, da svojo priložnost razume tudi kot izhodišče za aktivno soustvarjanje Natove politike delovanja in odločanja v kriznih razmerah.

SKLEP

Pet let članstva ter šestdeset let obstoja sta dve različni dimenziji procesov, ki v Natu potekajo za vse članice, in sicer nenehne medsebojne povezanosti, usklajevanja in skupnega delovanja. Članice Zavezništva se odzivajo na spremembe v varnostnem okolju, gradijo nove koncepte, upoštevajo asimetričnost sodobnih groženj, priznavajo prednostni vrstni red in dolgoročnost energetske ter okoljske varnosti. Slovenija je v procese povezanosti, premestljivosti in vzdržljivosti pri vodenju operacij uspešno vključena in želimo si, da bi se uspešnosti zavezniške obrambe zavedale vse politične elite. Tako kot se je Zavezništvo razvijalo iz politične integracije v zvezo, ki z operacijami, ki jih vodi v imenu oziroma po mandatu OZN, prispeva k svetovnemu miru in varnosti, tako se mora tudi slovensko članstvo v Zavezništvu nadgraditi z uspešno certificiranimi enotami, ki z izpolnitvijo Natovih standardov postajajo mednarodno primerljive (lahka bataljonska bojna skupina, bataljonska manevrska bolnišnica ROLE-2 LM, bataljon JRKBO) in usposobljene na ravni, ki nam omogoča polno zaupanje v svoje oborožene sile. Naj ne zveni preveč samovšečno, če zapišemo, da nas veliko držav ocenjuje kot prijetno presenečenje na večini področij integracije v Zavezništvo. Ta ocena pa ni dana za vselej, kajti tudi v prihodnje se moramo truditi, da ohranimo verodostojnost svojega prispevka in sledimo nastajajočim spremembam. Še več, prizadevati si moramo, da postanemo soustvarjalci sprememb ter prihodnosti skupnega varnostnega okvira.